

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Варова Л.А.

“*14*” *серпня* 20*20* р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДЗП 1.1.1. Методологія та організація наукового дослідження

Освітньо-професійна програма Практична психологія

Спеціальність 053 Психологія

Факультет філології та масових комунікацій

2020-2021 рік

Робоча програма **Методологія та організація наукового дослідження** для студентів ОПП Практична психологія_напрямом підготовки 053 Психологія

Розробник: доктор психологічних наук, професор Швалб Ю. М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від 24 серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри практичної психології _____

(Зарава Л.)

“ _____ ” _____ 20__ року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	05 соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
Модулів: 1	053 Практична психологія	Рік підготовки : 1	
Змістовних модулів: 1	Освітній ступінь: «магістр»	Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _реферат_		1-й	1-й
		Лекції	
Загальна кількість годин: 90 Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –2 самостійної роботи студента -2,45	14 год	4 год	
	Семінарські заняття		
	16 год	8 год	
	Самостійна робота		
	59 год	77 год	
	Індивідуальні завдання:		
	18год	9год	
	Вид контролю:		
	залік.	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Методологія та організація наукового дослідження» полягає у створенні умов для забезпечення теоретичної грамотності та професійної рефлексії психолога магістра, що відображається у порозумінні ним специфіки сучасного стану та тенденцій розвитку психологічної теорії та практики, пошуків рішення основних проблем психології.

Завдання курсу

- ✓ Формування спеціальних знань, необхідних для аналізу класичних та сучасних психологічних теорій та їхніх науково-методологічних та прикладних можливостей
- ✓ Формування спеціальних вмінь, що забезпечують реалізацію науково-дослідницької та професійно-практичної діяльності психолога.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Дисципліна є нормативною дисципліною загальної підготовки здобувачів ОС «Магістр».

Передумови для вивчення дисципліни Дисципліна має зв'язок з наступними дисциплінами, що вивчалися: філософією, основами наукових досліджень, психодіагностикою та експериментальною психологією, методологічними та теоретичними проблемами психології, статистичними методами досліджень в професійній діяльності.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти мають набути наступні компетентності:

Загальні:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.
- Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- Здатність використовувати сучасні психологічні теорії у сфері своїх наукових інтересів та теми магістерської роботи.

- Здатність оперувати сучасними психологічними категоріями та понятійним апаратом в межах різних психологічних теорій за темою магістерської роботи.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- Здатність виявляти методологічні особливості основних психологічних напрямків та наукових шкіл у психології.
- Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.
- Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- Здатність обґрунтовувати принципи, на яких будується наукове дослідження.
- Здатність писати наукові роботи, вести наукові дискусії.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологія та теорія: загальні характеристики

Тема 1. Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження

Формальне та змістовне розуміння методології. Рівні методології: загальнонаукова методологія, методологія конкретних галузей знання, часткові теорії. Теорія та її основні компоненти. Об'єкт та предмет психологічного дослідження. Поняття наукової парадигми. Роль методології у розвитку психологічної практики. Роль методології у розвитку системи психологічних понять та категорій. Проблема суб'єктивності й об'єктивності психологічного знання. Наукові картини світи та їхній генезис. Основні елементи науково-дослідницького процесу.

Тема 2. Методологія та її роль у розвитку методів психології

Методологія та її роль у розвитку методів наукового пізнання. Метод, методика та техніка психологічного дослідження. Особливості класичної методології. Цілісність індивідуальності як предмет психології. Особливості постнекласичної методології. Постмодернізм і методичні проблеми психологічного дослідження. Біхевіоризм та його роль у розвитку природничої методології у психології. Гуманістичний напрямок у психології та його методологічні особливості.

Тема 3. Основи методології наукового дослідження

Сутність життєвого та наукового пізнання. Поняття про метод та методологію наукового дослідження. Типологія методів наукового дослідження. Історія становлення постнекласичної методології. Науки про дух і їхня особливість за В.Дільтеєм. Співвідношення за В. Дільтеєм понять "вираження" і "явище", "переживання" і "вираження". Номотетичний і ідіографічний методи пізнання (В. Віндельбанд, Г.Рікерт).Життєвий світ і істини науки за Е. Гусерлем. Теорії "предметності" і "інтенціональності" Е.Гусерля. Основні характеристики і принципи "якісної" методології у психології: відкритість, комунікативність, процесуальність, рефлексивність, експліцированість, гнучкість. Стратегії "якісних" досліджень: хронологічна стратегія, стратегія "дна " і "еліти", стратегія "нежорстких припущень", стратегія "іронії", стратегія "підтримки контакту" і ін. Критика "якісних" методів у психології.

Змістовний модуль 2. Рівні та методи наукового дослідження

Тема 4. Логіка процесу наукового дослідження.

Наукові факти та їх роль в науковому дослідженні. Поняття наукової проблеми, її постановка та формулювання. Зміст наукової гіпотези та її обґрунтування. Сутність теорії та її роль у науковому дослідженні. Поняття та зміст рівнів наукового дослідження. Пояснення й розуміння психологічних явищ. Зміст і значення. Предметні й смислові конструкти в пізнанні психологічної

дійсності. Розуміння і його функції. Фактори, що визначають глибину збагнення змісту. Інтерпретація й пояснення. Об'єкт інтерпретації і його особливості.

Тема 5. Категоріальний апарат та наукові проблеми психології

Базисні категорії психології. Метапсихологічні категорії психології. Психофізична проблема у психології. Психофізіологічна проблема у психології. Психогностична проблема у психології. Загальнологічні методи наукового дослідження. Теоретичні методи наукового дослідження. Історичний та логічні методи наукового дослідження

Тема 6. Методи збору емпіричної інформації

Методологічні основи експериментального методу в психології. Закон та експеримент у психології. Експеримент та життєвий досвід. Експеримент як психологічний метод. Можливості та межі застосування експериментального методу в психології. Лабораторний та польовий експеримент в психології. Експериментальні плани. Спостереження та його специфіка. Порівняння та вимірювання в психологічних дослідженнях.

Надійність і валідність психологічних даних. Генезис поняття валідність. Критерії валідності і її типи. Зовнішня й внутрішня валідності. Тріангуляція психологічних даних. Дедукція й індукція в пізнанні психічної реальності. Методи індуктивної логіки. „Реконструйована логіка” та „логіка на практиці” за Л. Ньюманом. Якісний аналіз даних як інструмент наукового дослідження.

Тема 7. Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання

Характеристика психологічного дослідження і його видів. Структура і основні елементи психологічного дослідження. Змістовний аналіз програми психологічного дослідження. Методологія програмування психологічного дослідження. Методика програмування психологічного дослідження. Методи аналізу та обробки інформації психологічного дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього го	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Методологія та теорія: загальні характеристики												
Тема 1. Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження.	8	2	2			4	8	2			6	
Тема 2 Методологія та її роль у розвитку методів психології	8	2	2			4	9	1	2		6	
Тема 3. Основи методології наукового дослідження	8	2	2			4	15	1	2		12	
Разом за змістовим модулем 1	24	6	6			12	31	4	4		12	
Модуль 2												
Змістовний модуль 2. Рівні та методи наукового дослідження												
Тема 4. Логіка процесу наукового дослідження	8	2	2			4	8	1	1		6	
Тема 5. Категоріальний апарат та наукові проблеми психології	8	2	2			4	8	1	1		6	
Тема 6. Методи збору емпіричної інформації	8	2	2			4	9	1	2		6	
Тема 7. Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання	10	2	4			4	9	1	2		6	
Разом за змістовим модулем 2	34	8	10			16	34	4	6		24	
Усього годин	58	14	16			24	65	8	10		36	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження.	2

2	Методологія та її роль у розвитку методів психології	2
3	Основи методології наукового дослідження	
4	Логіка процесу наукового дослідження	2
5	Категоріальний апарат та наукові проблеми психології	2
6	Методи збору емпіричної інформації	2
7	Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	відсутні	
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	відсутні	
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема суб'єктивності й об'єктивності психологічного знання.	2
2	Наукові картини світи та їхній генези	2
3	Основні елементи науково-дослідницького процесу.	2
4	Метод, методика та техніка психологічного дослідження. О	2
5	Біхевіоризм та його роль у розвитку природничої методології у психології.	2
6	Гуманістичний напрямок у психології та його методологічні особливості	2
7	Номотетичний і ідіографічний методи пізнання (В. Віндельбанд, Г.Рікерт).	2

8	Життєвий світ і істини науки за Е. Гусерлем.	2
9	Теорії "предметності" і "інтенціональності" Е.Гусерля	2
10	Експеримент як психологічний метод.	2
11	Можливості та межі застосування експериментального методу в психології.	2
12	Лабораторний та польовий експеримент в психології.	2
13	Об'єкт інтерпретації і його особливості	2
14	Надійність і валідність психологічних даних.	2
15	Генезис поняття валідність. Критерії валідності і її типи.	2
16	Базисні категорії психології.	2
17	Метапсихологічні категорії психології.	2
18	Психофізична проблема у психології.	2
	Разом	36

9. Індивідуальні завдання

ІНДЗ є видом позааудиторної самостійної роботи студентів навчального чи навчально-дослідного характеру, які використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу. Мета ІНДЗ – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентів і розвиток навичок самостійної роботи. Завдання орієнтовані на аргументоване висловлення власної точки зору на психологічні явища та події, що базуються на міцному засвоєнні знань з відповідної теми.

1.Знайти у словниках (тлумачному, філософському та психологічному) та проаналізувати поняття: «пояснення», «розуміння», «смысл» «значення», «досвід».

2.Законспектувати статті

10. Методи навчання

Провідна форма навчання - лекція. За характером логіки пізнання впроваджуються аналітичний, індуктивний та дедуктивний методи. За рівнем

самостійної розумової діяльності – проблемний виклад та частково-пошуковий метод.

11. Критерії оцінювання

90-100 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані, якість їх виконання оцінена балом, близьким до максимального.

80-89 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані. Студент використовує першоджерела і основну літературу. Мають місце несуттєві помилки в поясненні деяких аспектів дисципліни.

70-79 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою завдання виконані, якість виконання кожного з них не оцінена максимальним балом, деякі завдання виконані з помилками..

60-69 балів – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не мають суттєвого характеру, необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою завдань виконані, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки. Незнання першоджерел і додаткової літератури. Наявність хибних тлумачень при аналізі практичних завдань. Відсутність логічно обґрунтованих висновків.

50-59 балів – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінена балом, близьким до мінімального.

26-49 балів – теоретичний курс засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінені балом, близьким до мінімального. При додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості

виконання навчальних завдань. Відсутні навички опрацювання базової літератури дисципліни.

0-25 балів – теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички не сформовані, усі виконані завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до підвищення якості виконання навчальних завдань.

12. Засоби оцінювання

Поточний (робота зі словниками, підготовки конспектів робіт) та підсумковий контроль (тестові завдання).

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
10	10	10	10	10	20		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	Дуже добре	
75-84	C	Добре	
70-74	D	Задовільно	
60-69	E	Допустимо	
35-59	FX	незадовільно з	не зараховано з

		можливістю повторного складання	можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

15. Рекомендовані джерела інформації

1. Агафонов А.Ю. Пространные рассуждения о реконструктивной и предписывающей методологии // Материалы научной конференции «Ананьевские чтения – 2009», Выпуск 1. Методологические и теоретические проблемы психологии / Под ред. Л.А. Цветковой, В.М. Аллахвердова. – Спб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 2009. – С. 3-5.

2. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.пособие. – М. ВЛАДОС, 2001. – 302 с.

3. Brentano Ф. Избранные работы. – М.: Дом интеллектуальной книги; РФО, 1996. – 176 с.

4. Вачков И.В. Нужна ли практическому психологу методология? // Труды Ярославского методологического семинара. / Под ред.: В.В. Новикова и др. – Ярославль: МАПН, 2003. – Т.1. Методология психологии – С. 72-79.

5. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 1. Вопросы теории и истории психологии. – С. 291–436.

6. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию: Учеб.пособие / Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: ЧеРо, 1996. – 336 с.

7. Давыдов В.В. Исчерпала ли себя естественнонаучная парадигма в психологии? // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – С. 127-128.

8. Дружинин В.Н. О перестройке в психологии: причины застоя и средства ускорения // Психологический журнал. – 1989. – Т.10, № 1. – С. 3-12.
9. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учеб. пособие / В. Н. Дружинин. — СПб.: Питер, 2002. – 318 с.
10. Жариков Е.С. О действиях, составляющих постановку научной проблемы // Философские науки. – 1973. – № 1. – С. 144–146
11. Ждан А.Н. История психологии: От античности к современности. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 510 с.
12. Зинченко В. П. Методологические вопросы психологии / В.П. Зинченко, С.Д. Смирнов. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 164 с.
13. Ильенков Э. Об идолах и идеалах / Э. Ильенков. – Киев: Час-Крок, 2006. – 312 с.
14. Ильясов И.И. Структура процесса учения / И.И. Ильясов. – М.: МГУ, 1986. – 200 с.
15. Кольцова В.А. Проблемы методологии истории психологии в трудах М.Г. Ярошевского // Сб.научных трудов "Современная психология: состояние и перспективы исследований. Часть 4. Методологические проблемы историко-психологического исследования: Материалы юбилейной научной конференции ИП РАН, 28-29 января 2002 г./ Отв.ред. А.Л. Журавлев, В.А. Кольцова – М., Изд-во "Институт психологии РАН", 2002. – С. 134–157
17. Корнилова Т.В. Смирнов С.Д. Методологические основы психологии: Учеб.пособие. / Т.В. Корнилова, С.Д. Смирнов. – СПб.: Питер, 2008. – 320 с.
18. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. — М.: Прогресс, 1977. – 300 с.
19. Курс общей, возрастной и педагогической психологии. В 3-х вып. / Под ред. М.В. Гамезо. – М.: Просвещение, 1982. – Выпуск 1. Введение в психологию. Личность и деятельность. – 176 с.
20. Ланге Н.Н. Психический мир: Избр.психологическиетруды / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Изд-во "Институт практической психологии": Воронеж: НПО "Модэк", 1996. – 368 с.

21. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание. — М.: Наука. 1980. — 359с.
22. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Смысл; Издательский центр "Академия", 2004. — 346с. (Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат, 1975. 304 с.)
23. Лидерс А. Г. Психологический тренинг с подростками: Учеб. пособие. — М.: Изд.дом «Академия», 2003. — 250 с.
24. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. — М.: Наука, 1999. — 350 с.
25. Ломов Б.Ф. О системном подходе в психологии // Вопросы психологии. — 1975. — № 2. — С. 31–45.
26. Лубовский Д.В. Введение в методологические основы психологии: Учеб.пособие / Д.В. Лубовский. — М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: НПО «Модэк», 2007. — 224 с.
27. Мазиллов В.А. Теория и метод в психологии. — Ярославль: МАПН, 1998. — 356 с. (Мазиллов В.А. Теория и метод в психологии (Период становления психологии как самостоятельной науки): Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01: Ярославль, 1999 — 395 с.)
28. Маланов С.В. Методологические и теоретические основы психологии: Учеб.пособие / С.В. Маланов. — М.: Изд-во Моск.психол.-соц.ин-та; Воронеж: НПО «Модэк», 2005. — 336 с.
29. Никандров В.В. Методологические основы психологии: Учеб.пособие / В.В. Никандров. — СПб.: Речь, 2008. — 235 с.
30. Петровский А.В. Психология и время. — СПб.: Питер, 2007. — 448 с.
31. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. История и теория психологии. В 2х т. — Ростов н/Д: Изд-во "Феникс", 1996. — Т.1. — 416 с.
32. Петровський А.В., Ярошевський М.Г. Основи теоретическої психології: Учеб. пособие. — М.: Инфра-М, 1998. — 527 с.
33. Платонов К.К. О системе психологии. — М.: Мысль, 1972. — 216 с.

34. Психология и новые идеалы научности (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 1993. – № 5. – С. 3-42.
35. Роговин М.С., Залевский Г.В. Теоретические основы психологического и патопсихологического исследования. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1988. – 234 с.
36. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии – СПб: Питер, 2000 – 705 с.
37. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологии: Учеб. пособие. – К.: Магістр-S, 1997. – 124с.
38. Спицнадель В.Н. Основы системного анализа: Учеб. пособие. – СПб.: «Издательский дом «Бизнес-пресса», 2000. – 326 с.
39. Степин В.С. Теоретическое знание: Структура, историческая эволюция. / В.С.Степин – М.: Прогресс-Традиция, 2003.– 744с.
40. Ткаченко О.М. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології // Психологія і суспільство. – 2009 – № 1. – С. 44-133
41. Философский словарь / И.Т. Фролов (ред.). – М.: Республика, 2001. – 719 с.
42. Хомская Е.Д. О методологических проблемах современной психологии // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – С. 112-132
43. Чуприкова Н.И. Какой должна быть сегодня научная психология? // Вопросы психологии. – 1997. – № 3 – С. 126-127.
44. Шабельников В.К. Предметность и субъектность детерминирующего мира в концепциях психологи // Методология и история психологии. – 2006. – Том 1., Вып. 1. – С. 23–40.
45. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки. – М.: Наука, 1978. – 391 с.
46. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологии // Вопросы психологии. – 2001 – №5. – С.3-19.
47. Ярошевский М. Г. История психологии. – М.: Мысль, 1976. – 464 с.
48. Ярошевський М.Г. Психологія в ХХ столітті. Теоретическі проблеми розвитку психологічної науки. – М.: Політздат, 1974. – 447 с.